

Gestaltad livsmiljö

Nämnden för hemslöjdsfrågor (NFH) har med stort intresse tagit del av kommittédirektiven till Gestaltad livsmiljö- en ny politik för arkitektur, form och design samt Förstudie om arkitektur-, form- och designpolitiken. NFH har deltagit i referensgruppsmöte 21 november och konferensen i Stockholm 29 januari. NFH vill bidra till kommitténs arbete med nedanstående tankar och synpunkter.

Sammanfattning

- Helhetsperspektiv är viktigt, men med utgångspunkt i de olika områdenas särarter.
- Det egna görandet gynnar en hållbar utveckling.
- Den gestaltade miljön behöver ha plats för det egna görandet – lokaler, ytor, platser – för småskaliga verksamheter och föreningsliv för alla åldrar.
- Utvecklingsarbete och forskning behövs om strukturer, normer och makthierarkier inom de gestaltande disciplinerna.

Utgångspunkt

Att utredningen tar sin utgångspunkt i de utmaningar samhället står inför istället för i de olika gestaltande disciplinerna är klokt. Om politiken skall få genomslag krävs samsyn och samarbete tvärsektoriellt och inte i första hand diskussion om varje enskilt område. En sådan diskussion måste samtidigt utgå från de olika disciplinernas särarter och påverkan på människor. Arkitekturens unika karaktär som skapare av det byggda rummet och som grunden för hur livet i de urbana miljöerna formas, måste framhållas som överordnad ekonomiska exploateringsintressen. Designens och formens värden måste överordnas kortsiktiga konsumtions- och marknadsintressen.

Överväganden

NFH vill framhålla ”görandet”. Intresset för att ”göra själv” är mycket stort, det kan läsas som behov av att uttrycka sig, konsumtionströtthet, behovet av att förstå en produktionscykel, miljömedvetenhet eller att förankra sig i en tid eller plats. I urban miljö saknas ofta förutsättningar för eget görande, man har inte en verkstad eller en bostad stor nog att hysa en verkstad. Gemensamma verkstäder är sällsynta. Det offentliga rummet har sällan utformats efter människornas önskan om att slöjda eller göra.

Möjligheten för de **yrkesutövande slöjdarna och konsthantverkarna** påverkas av urbanisering och bostadsbrist, det är svårt att vara yrkesverksam i det urbana samhället mot bakgrunden av svårigheten med att finna såväl bostad som verkstad till rimlig kostnad i en omgivande miljö som är anpassad för verksamheten. Företag inom Kulturella och kreativa näringar (**KKN**) **utgör 10 % av Sveriges företag**. Arenor för samtida slöjd och konsthantverk är en bristvara.

Möjligheten för mindre och lokala företag och producenter att **svara på upphandlingar** bör underlättas av miljö- och hållbarhetsskäl.

Önskan om att få vara **delaktig** behöver få utlopp antingen det handlar om planering och utformning av den egna bostaden, det egna närområdet eller stadsdelen. Delaktighet kan innebära diskussion om planer eller att få möjlighet att delta aktivt i skötsel eller utformning av t ex utemiljö. Ett exempel är den internationella **Urban Gardening** rörelsen som arbetar med urban självförsörjning genom odling i staden.

Otto von Busch har utformat tankarna kring **Sloydify Society** där ett av exemplen är ”tipp-slöjd”- en design/slöjdverkstad öppnas på den lokala återvinningsstationen (tippet). Handledare finns och ger, studenter, slöjdare och allmänhet tillgång till denna resurs. Trasiga och slängda föremål lagas, görs om och samtidigt ger det en ny syn på hur vi handskas med resurser. Slöjden verkar ute i samhället som en pådrivare av samhällsnyttiga frågor.

Hälsinglands museum arbetar med ett projekt kallat **Slöjda för livet**, i projektet samarbetar slöjdare, kyrkogårdsförvaltare och begravningsbyråer kring utformningen av föremål och miljö att bruka vid livets slut. I en global värld krävs en mångfald av uttryck och valmöjligheter vid de stora högtiderna och riterna.

En framtida lägre grad av sysselsättning eller ett arbetsliv som ser radikalt annorlunda ut mot idag öppnar möjligheter för engagemang och kräver kanske också möjlighet till utlopp för människors förmåga. Framtidens arbetsliv och samhälle kommer sannolikt att kräva annan organisation och andra rum. Gemensamma angelägenheter kan få kollektiva lösningar snarare än offentliga.

Hållbarhetsfrågorna, de ekologiska, sociala och ekonomiska påverkas gynnsamt av slöjdande/görande. Ett samhälle inriktat på användning av förnyelsebara resurser

och återbruk, där bostäder, utmiljöer och föremål utformas för bästa hållbarhet och med möjlighet till att utföra reparationer och förbättringar leder våra tankar och förändrar våra konsumtionsmönster. Social hållbarhet kräver att människor har en tillhörighet, får bekräftelse och möjlighet att nyttja sina förmågor och därigenom möjlighet att bidra. Att själv få möjlighet till görande om det så handlar om det enklaste enkla eller en mästerslöjdare ger samma tillfredsställelse för utföraren och är lika viktigt ur ett hållbarhetsperspektiv.

Det är av stor vikt att alla medborgare ges **samma förutsättningar** att ta del av samhällets resurser, vilket ställer krav på de infrastrukturer som skapas. Att ge alla **barn och unga möjlighet till skapande verksamhet** på fritiden för att därigenom ge dem verktyg att uttrycka sig och förstå världen, är ett sätt att motverka segregation. I den senaste SOM undersökningen uppgav 54 % av 16-19 åringarna att de ägnar sig åt slöjd och hantverk.

Projektet *Kultur på recept* i Stockholm med flera exempel visar på kulturen som ett **verktyg att bekämpa ohälsa** med, samhällsplanering är ett annat.

Det immateriella kulturarvet förs idag till största delen vidare genom olika former av organiserad utbildning snarare än spontant vidareförande mellan generationer.

Utbildning på olika nivåer inom det kreativa området är därför en kärnfråga. Att barn i skolan får möta bild/form/slöjd är grunden för vidare utbildning inom sektorn och för våra möjligheter att ta tillvara vårt immateriella kulturarv. Utan väl fungerande utbildningar försvinner kunskap vilket leder till sämre kvalitet och hållbarhet.

Avslutningsvis vill vi lyfta frågan om **strukturerna inom de gestaltande disciplinerna**. För att på ett bra sätt kunna utforska och lösa samhällets stora framtida utmaningar krävs en start i att se över strukturer och hierarkier inom de egna disciplinerna. Vem får ta del av det offentliga samtalet, vem är värd att lyssnas på och hur tar vi vara på varandras erfarenheter.